



Sizi rahatsız etmeye geldim!
Ali Şeriatî

Fecr Yayınları 162
ALİ ŞERİATİ
Bütün Eserleri 27

İran ve İslam

Eserin Orijinal Adı
Bâz Şinâsiyi Hüviyyeti İrânî-İslâmî

Tercüme
Kenan Çamurcu

Editörler
Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç
Prof. Dr. Derya Örs

Tashih ve Redakte
Doç. Dr. Murat Demirkol
Rufi Tiryaki

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.
.....O V

ISBN 978-605-7570-02-4

4. Baskı: Ekim 2018

Kapak ve İç Konsept: TN İletişim
Sayfa Düzeni: FCR
Baskı: Aydan Basın Yayın Ltd. Şti.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulv. 364. Sk. No: 4
Tel: 0312. 354 46 27 Ostim/Ank.

**FCR Yayın Reklam Bilgisayar
San. ve Tic. Ltd. Şti.**
Hacı Bayram Bah. Boyacılar Sok. No: 14/1
Ulus - Altındağ / Ankara
Tel : 0312. 310 08 60
Faks : 0312. 311 47 89
web : www.fcr.com.tr
e-posta : fcr@fcr.com.tr



ALİ ŐERİATI

İran ve İslam



FEQR

Ankara 2018

İÇİNDEKİLER

- 06 Ali Şeriatî
- 07 Yayıncının Notu
- 10 Derleyenin Notu

BİRİNCİ BÖLÜM

- 13 Safevlere Kadar Müslüman İran Tarihi
- 15 Bilimsel Yöntemin Değeri
- 17 Moğolların Saldırısına Kadar Müslüman İran Tarihini Öğrenmenin Gerekli Kaynakları
- 20 Bir Kitabı İncelemede Tarihsel Anlayışın Niteliği
- 22 Bir Kitabı Tarihsel Bakışla İnceleme ve Bundan Sonuç Çıkarmanın Niteliğine Örnek
- 27 Dini Tanıma Yöntemi
- 35 Toplumsal Değişimin Nesnel İncelenmesi
- 38 Aryan ve Samî Irkların Farkı
- 39 Müslüman İran'ın İki İki Yüzyılının Özelliklerine Dair İnceleme
- 46 Popülizm
- 55 Arap Hilafetine Karşı Milli Ayaklanmalar
- 65 İranlıların Millî Ayaklanmalarının Sınıfsal Köklerini Bulma Zarureti
- 70 İslam'dan Sonraki İran Tarihinin Beş Dönemi

İKİNCİ BÖLÜM

- 81 Öze Dönüş
- 83 Özden Uzaklaşma
- 83 Özüne Yabancılaşmanın Sebepleri
- 88 Batılı ve Cahilî Nasyonalizm
- 92 İnsanın Alınasyonu
- 92 Hegel'in Görüşü
- 92 Feuerbach'ın Görüşü
- 93 Ahlâkçı Sosyalistler
- 94 Makine Karşısında İnsanın Alınasyonu
- 95 İnsanın "Emek" Aracılığıyla Alınasyonu
- 95 İnsanın Sözde Alınasyonu
- 96 Sufî Alınasyonu
- 96 Aşk Aracılığıyla Alınasyon
- 96 Züht Vasıtasıyla Alınasyonu
- 97 Özsel Alınasyonu
- 99 Fikrî Alınasyon
- 100 Kültürel veya Millî Alınasyon
- 100 Kültür ve Medeniyet
- 100 Milliyet ve Dine Dönüş
- 102 Kültür
- 109 Milliyet ve Nasyonalizm

- 112 Milliyet ve Rasizm
115 Enternasyonalizm ve Nasyonalizm
117 Dinî Enternasyonalizm
128 İnsanî Enternasyonalizm
130 Sınıfsal Enternasyonalizm
135 Milliyet ve Din
141 İslam ve Milliyet
147 Alınasyon
152 İnan Tarihinde Öze Dönüş Hareketleri
152 Özden Uzaklaşma
156 Araplaşma
160 Öze Dönüş
190 Edebiyat Hareketi
198 Felsefî ve Bilimsel Diriliş
200 İslamî Hareket
205 Öze Dönüş

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- 217 İslam'ın Tekrar Doğuşu: Renaissance
219 Perişanlıklar ve Direnişler
219 Yargıda Bağımsızlık
221 Uyanış ve Yeni Hareket
222 Şahsiyetlerin Rolü
223 Öğretinin Yapıcı ve Koruyucu Öğeleri
225 İki Ocak: Düşünce ve İktidar
227 Selefiye Hareketi
228 Hareket Alanları
230 Hareketin Zaaf Noktaları
232 Şia Uleması
234 Uykuya Dönüş
236 Nehzet-i Millî
238 Sessizlik ve Uzlaşma

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

241 Hayıflanmalar

249 EKLER

- 251 Şia: Samî ve Aryan Ruhun Buluştuğu Nokta
285 Komşu Ülkeler
286 Irak
287 Türkiye
289 Hindistan
289 Afganistan
290 Sovyetler: Komünizm ile Sosyalizmin Birbirinden Ayrılması
291 Hindistan

ALİ ŐERİATI

23 Kasım 1933'te Horasan eyaletine bağlı Sebzivar'ın Mezinan köyünde dünyaya geldi. 1950'de Meşhed'deki Öğretmen Koleji'ne girdi. 1952'de Meşhed yakınlarındaki Ahmedâbâd köyünde öğretmenliğe başladı. 1955 yılında Mekteb-i Vâsıta'yı yazdı. Ebuzer-i Gıfari'yi tercüme etti. 1956'da Meşhed Üniversitesi'ne girdi. Ulusal Direniş Hareketi'ne üye olduğundan, babası ve diğer üyelerle birlikte tutuklandı, altı ay tutuklu kaldı. 1959'da Alexis Carrel'den Dua'yı tercüme etti. Üniversiteden başarıyla mezun oldu. 1960'ta Fransa'ya gönderildi, orada sosyoloji ve dinler tarihi üzerine çalıştı. Cezayir Kurtuluş Hareketi'ne aktif olarak katıldı. Bu faaliyetlerinden dolayı Paris'te tutuklandı; bu arada birçok makale, konuşma ve çevirisi değişik dergilerde yayımlandı. Sosyoloji ve dinler tarihi alanında doktorasını tamamlayarak 1962'de İran'a dönerken sınırda tutuklandı; aylarca hapiste kaldı. Hapisten çıktıktan sonra öğretmenlik yapmaya başladı ve Meşhed Üniversitesi ve diğer merkezlerde konferanslar verdi. Hüseyiniye-i İrşad 1973 Eylül'ünde kapatıldı. Savak, Şeriatî'yi aramaya başladı. Kendisini bulamayınca babasını tutukladı. Babası bir yıl kadar hapsedildi. Şeriatî teslim oldu ve on sekiz ay hücrede kaldı. 1975-77 arası Savak'ın takibinden sürekli kaçıp başkalarının evlerinde kalarak çalışmalarına devam etti. Sabahlara kadar süren konuşmalar yaptı. 16 Mayıs 1977'de Avrupa'ya hicret etti. Otuz gün sonra İngiliz İstihbaratı'nın yardımıyla Savak tarafından şehit edildi.

YAYINCININ NOTU

Yayınımız, Şeriatî düşüncesini külliyyat olarak okurlarına sunmakla önemli bir hizmet vermektedir. Merhum Şeriatî, dünyanın bugün yaşayan iki önemli medeniyeti olan, İslam ve Batı medeniyetini yakından tanıma fırsatı bulmuş ender şahsiyetlerden biridir. Dahası, bir sosyolog gözüyle incelediği konuları, dahiyane bir düşünce işçiliği ile işlemiş ve Fars edebiyatının kendisine kazandırdığı akıcı üslupla ortaya koymuştur. Bilimsel liyakati, özgün bakış açısı, dindarlığı ve inandığı doğrular uğruna can verecek kadar yürekli kişiliği ile sadece İran gençliğini arkasından sürüklemekle kalmamış, dünya Müslümanlarının öze dönüş çabasına katkıda bulunarak bir döneme damgasını vurmuştur. Onun bu özgün ve özgürlükçü tutumu, sadece İslam düşmanlarının tepkisini çekmekle ve onlar tarafından şehit edilmekle kalmamış, dost ve kardeş bildiği Müslümanlardan da çok büyük tepkiler almıştır. Çünkü onun düşünceleri, Batılı saldırı karşısında çok derin ve güçlü bir mukavemet oluştururken İslam geleneğini kirleten ve çöküntüye sebep olan bidat ve hurafelere de ağır darbe indiriyordu. Tabii bu da bilinçsiz kesimler nezdinde İslam'ın kendisine yapılan bir saldırı olarak algılanıyordu.

Kendi tabiriyle içinde doğup büyüdüğü geleneksel Safevî Şiiliğine yönelttiği eleştiriler yüzünden İran'da dışlanırken, Şii bakış açısı nedeniyle de Sünnî dünyadan önemli tepkiler almıştır. Ancak Şeriatî, her ne kadar Ali Şiası ve Safevî Şiası ayrımı yapsa ve Safevî Şiiliğini eleştirse de eleştirdiği düşünceden bütünüyle kurtulamamış ve söz konusu etkilerle Sünnî dünyanın kabul

edemeyeceği kimi düşünceler serdedebilmiştir. Sahabiler hakkında kullandığı ifadeler hoşgörü sınırını zorlayan kusurlar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca yaşadığı çağ ve çevrenin etkisiyle Fransız sosyalistlerinden etkilendiği ve kimi yorumlarında bu etkinin izlerinin görüldüğü de söylenebilir.

Ali Şeriatî'nin de her insan gibi hata edebileceğini, hatalarının ve savaplarının sadece kendisini bağlayacağını okuyucunun takdir edebileceğine inanıyoruz. Fecr Yayınevi olarak, ölçümü-zün Kur'an-ı Kerim ve onun numune-i timsali olan Hz. Peygamber (s.a) olduğuna inanıyor, Şeriatî de dahil bütün insanların bu ölçüler içinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Onun her görüşünü onaylamadığımız halde eserlerini yayınlıyor, ama katılmadığımız görüşlerine de müdahale etmeyi uygun görmüyoruz. Çünkü böyle bir müdahalenin düşüncelerin doğru anlaşılmasına engel olacağı, bunun da hem yazar hem okur açısından bir hak ihlali sayılacağı kanaatindeyiz. Buna rağmen kimileri, tasvip etmedikleri düşüncelerden dolayı bilinçsiz okuyucuların olumsuz etkileneceği gerekçesiyle vebal alacağımızı düşününcebilirler. Fakat biz, genelde Müslüman olmanın, özelde Şeriatî okuru olmanın, okuduğu her şeyi kabullenen değil, eleştiren bir seviye gerektirdiğini düşünüyoruz. Dolayısıyla bütün olumsuzluklarına ve kusurlarına rağmen Şeriatî'nin o engin birikiminin bizlere çok şey kazandırdığına ve kazandıracığına inanarak eserlerini külliyat olarak yayınlamaya karar vermiş bulunuyoruz. Buna paralel olarak hem Fars hem de Türk edebiyatına vukufiyetiyle temayüz etmiş mütercimlerden oluşan bir heyet oluşturarak eserlerin en az hata ile çevrilmesine de özen gösterdik. Bu nedenle tercümeleler, sadece söz konusu eserleri dağınık vaziyette sunulmaktan kurtarmayacak, Şeriatî okurunun liyakatsiz tercümelelerden çektiği sıkıntıları da asgariye indirecektir.

Külliyattaki kitapların bazılarında yazara ait olmayan dipnotlar yer almaktadır, İran'daki Dr. Ali Şeriatî Eserlerini Derleme Bürosu tarafından eklenen notların sonunda (Derleyen), yayınevi-

miz tarafından ilave edilen notların sonunda (Fecr), mütercimlerin ilave ettiği notların sonunda ise (Çev.) ifadeleri kullanılmıştır. Bunların dışındaki dipnotlar Ali Şeriatî'ye aittir.

Bütün hassasiyet ve çabamıza rağmen, insan olmamız hasebiyle gözümüzden kaçan kusurlar olursa okurumuzdan özür diler, eleştirilerine müteşekkîr kalırız. Bu vesileyle Şeriatî'ye Allah'tan rahmet diler; başta değerli mütercimler olmak üzere, editörlere, tashih ve redakte heyetine ve eserlerin sizlere ulaşmasında emeği geçen bütün dostlara gönülden teşekkür ederiz.

FECR YAYINEVİ

DERLEYENİN NOTU

Elinizdeki edisyon, aşağıda görüleceği üzere dört aslı bölüm, bir de “Ekler” bölümünü -o da iki kısım- içeriyor:

1- Safevîlere kadar Müslüman İran tarihi: Kıymetli öğretmenin, Meşhed Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Kasım 1971’de “Moğollara kadar İslam tarihi” başlığı altında verdiği ve öğrencilerin kasetlere kaydedip fotokopiyle çoğalttıkları şifahi derslerinden oluşuyor. Derslerin kasetlerine ulaşılamaması nedeniyle söz konusu fotokopileri, cümleleri tashih ederek ve uygun olmayan bölüm başlıklarını mesela “Moğollara Kadar İslam Tarihi” başlığını, “Safevîlere Kadar Müslüman İran Tarihi” biçiminde değiştirerek kullandık. Şu noktayı hatırlatmak önemli: Bu bölüm, zamana yayılarak sınıfta şifahen verilmiş dersler olduğundan, her defasında bir önceki bahsin hatırlatılması için diğer meselelerin tekrarı, teyidi ve tahlili söz konusu olmakta, bu da sonuçta fikrî insicamın bozulmasına yol açmaktadır.

2- Öze dönüş: Yazıldığı tarih tam belli olmayan kalem emeğinin ürünü bir bölümdür. Ama daha önce içeriğindeki çoğu kısımlar Meşhed Üniversitesi’nin sınıflarında parça parça ele alınmış olduğundan, öyle anlaşılıyor ki üniversiteden atıldıktan sonraki yıllarda (yani 1973-74) yazılmıştır. Henüz hayattayken daktiloyle yazılmış kopya üzerinden sınırlı sayıda fotokopisi alınmış, daha sonra ise bu fotokopiler kitap haline getirilmiştir. Biz, söz konusu kitabı elyazma nüshayla karşılaştırdığımızda Şehid Öğretmen’in, ilk daktilo nüshada -muhtemelen kayboldu- tashihler ve özellikle mantıklı ilaveler yaptığı -bazen birkaç sayfa tutuyor- sonucuna vardık. Bu bakımdan “Derleyen”, söz konu-

su kitaptaki ilaveleri -el yazma nüshada mevcut bulunmayanlar- kesin olarak kendisinin düzeltilmiş son görüşlerinin parçası saydığından onlara külliyat içinde yer vermiştir.

3- Bir yüzyılın zirvesine hızlı bir bakışla İslam'ın yeniden doğuşu (renaissance): Daha önce 1977 başında (yani şehadetinden bir iki ay önce) boğucu bir atmosferde bizzat Öğretmen tarafından kasete kaydedilmiş ve daha sonra metni kasetten deşifre edilmiş, kendisi tarafından belli ölçüde düzeltilerek "Mesaj" veya "Tarih İncelemesi" adı altında basılmıştır. SAVAK ajanlarının Şeriatî'nin evine saldırma ihtimali söz konusu olduğundan, onun tavsiyesiyle, kasetlerin deşifre edildikten sonra silindiğini hatırlatmak gerekir. Bu hareketlilik sırasında kaset, ne yazık ki tam olarak çözülmeden silinmiş oldu.

4- Hayıflanmalar: Muhtemelen 1976 sonlarında bizzat Öğretmen tarafından kasete kaydedilmiş konuşmalardır. Bu konuşmalar, bu bölümün başında belirtildiği gibi iki ayrı kısım içermektedir. İkinci kısım, bu kitapla uyumsuzluğu nedeniyle "Arzular" başlığı altında 25. kitaba aktarılmıştır. Bu konuşmanın kaseti bulunmadığından deşifre edilmiş metni tashihten sonra kitaba naklettik.

5- Ekler: Aşağıdaki kısımları içermektedir:

1) Şia; Samî Ruhun ve Aryan Ruhun Buluşma Yeri: Bu kısım -ilk kez basılıyor- 1968-69 yıllarında yazılmış Kevir elyazmalarının bir bölümüdür. Bu metnin -başlığı bizim tarafımızdan konmuştur- seçilmesinin sebebi, Kevir yazılarının tamamından daha fazla bu kitabın asli kısımlarıyla sahip olduğu ortak zemindir. Şehit Öğretmen her ne kadar birinci satırda önceki bahislere atıfta bulunuyorsa da bu mevzuların bu kitapla gerekli ahengi bulunmadığından onları basmaktan kaçındık.

2) Komşu Ülkeler: Tarih Bölümünün üçüncü yılında 1970-71 öğretim yılının ilk yarısında verilmiş şifahi derslerin parçasıdır ve daha sonra fotokopiyle çoğaltılmıştır. Bu metnin kasetleri elimizde olmadığından söz konusu fotokopiler kaynak olarak kul-

lanılmıştır. İmla tashihi ve hataların giderilmesiyle içindeki konuları buraya yerleştirdik.

Sözün sonunda aşağıdaki noktaları hatırlatmak gerekir:

1- Zorunlu olarak kelime veya cümle ilave edilen yerlerde bunları [] içine aldık.

2- Anlaşılamayan ve hatta tahmin bile edilemeyen kelime ya da kelimeler konu olduğunda "...*" işareti kullanılmıştır.